

vedésével lett egyes számú értéke. A *lilik*-ből a *lillik* alakot az *l* későbbi megnyúlásával magyaráztam. Utaltam arra, hogy a *lilik* madárnak ismert neve a *lili* is — de ezt csak hallomásból írtam, nem írott adatból.

Most figyelmeztet aztán CSEFKÓ, hogy már 1786-ból van írott adat a *lilli*-re. SZIGETHI GYÓRFFY ISTVÁN-nak gyönyörű magyar könyvében, a Nagy-Kúmsági Króniká-ban olvashatjuk (29. l.): „Nem hiába fordult II. József császár menagériája 1786-ban a kun városokhoz, hogy a császári állatkert számára küldjenek „mindenféle nagyságú és külön-különbféle színű vadkacsákat, bűvárokat, fehér gójákat, darvakat, tűzokokat, vadludakat, *lilliket*, mindenféle gémekeket, kivéven a hamúszínű közönséges gémet, gödényeket, karakatonákat, vízibikákat, szajkókat és más egyéb különös szárnyas és négylábú állatokat“. Tudták, hogy honnan kérjenek!“

Ez az adat — úgy gondolom — végképpen bizonyossá teszi, hogy a *lilik* ~ *lillik* madárnév eredetibb alakja *-k* nélkül volt: *lili* ~ *lili*, ez pedig hangutánzó szó, azomos a kis kacsák hívására való *lili* szóval.

Mészöly Gedeon.

„Mióta lovas nép a magyar?“ cikkhez. N. és Ny. I. évf. 205. l

Az én tudásom és érzésem szerint Mészöly barátom téved akkor, amikor a csikó csikószerűségét a gyermeklő kifejezéssel jelöli s azt érezteti, sőt mondja is, hogy a gyermeklő kifejezés a lónak zsenge korát, gyermekkorát jelezi; szerintem és közlendő adataim szerint azonban ez a szó nem kornak, hanem állapotnak a jelzője, kifejezője. Bizonyos hasonlatossága van ennek a pártával a leány vonatkozásban, csak hogy fordított viszonyban. A leány addig leány, míg a párta *le nem* kerül a fejéről, — ha mindjárt 40—60 esztendeig vár is szegényke. A gyermeklő kifejezés viszont megüli, nyomja a lovat mindaddig, míg a nyereg, vagy hám *rá nem* kerül a termetére, avagy ménesbéli kancák közé tenyésztere be nem sorozzák, reá bocsátván a mén lovat, gyermeklő marad 5—6 éves korban is, míg a használatba vétel állapota be nem következik, vagyis, míg fiatal a ló és míg heverő állapota meg nem szűnik, míg tényleges szolgálatba nem lép.

Bizonyosságul felhívom a figyelmet Apaffy Mihály udvarára, Szádeczky által kiadott számadásaira, melyek 3-ad, 4-ed, 5-öd, sőt 6-od fű gyermeklovokról szólnak!*

* 1684. 29 apríl. Máramarosi kamaraispánunk Réty Zsigmond küldött bé keze alatt lévő ménesünkbeli négy gyermeklovakat u. m.: 1., fekete sörényű farku *God füre* menő pej, két hátulsó lába szár. 2., 3ad fű egérszörű hódos fekete serényű stb. 3., 4ed fű fekete serényű farku gesztenyészörű fakó, 4., ugyan negyedfű szeg gyermeklő. (461. oldal.)

"1684. 9 oct. adminisztrált máramarosi kamaraispánunk n. v. Réty Sigmund odaváló ménesünkbeli: 1., Egy ötödfü hódas, szárlábu barna gyermeklovat, 2., Egy negyedfü fekete gyermeklovat, 3., Egy negyedfü félcsipejű gyermeklovat & nr 3. három gyermeklovat. (462. old.)

"Anno 1685. Lovak jegyzése:

- Egy fekete serényű, farka fekete ötödfü nr 1
- Egy sötétszürke ser. farka szürke hatodfü ló nr 1
- Két fejr, szürke serények farkak szürkék hatodfüvek nr 2
- Egy szürke fejr orru, serénye farka szürke ötödfü nr 1
- Süetvércse egy nagy holdos, serénye farka szürke hatodfü nr 3

Utalok ezeken kívül az 1688. évi számadáskönyvre, amikor is „die 16 febr. Illyei udvarbíránk Csáki István küldött udvarunkban *ötödfü gyermeklovat* a szerint, melyeket adatunk Deési László *lovászmesterünk keze alá*“, felsorolja itt a számadáskönyv a 12 ló színét egyenként; a 9-ik után ez van írva: „Ezek mind kilenc metszettek“, a 11-ik, az utolsó után írja: „Ez kettő metszetlenek“. Ez után végül ez a feljegyzés áll: „Ezek mindeniken új pokrócé, új szíjhevederek, és viseltek kantárok, s kötőfékek, s négy láncos nyűgök“. (502. old.)

Ezek az új pokrócok, új szíjhevederek és viseltes kantárok s kötőfékek, valamint a láncos nyűgök vajjon mit jelentenek?

Azt jelentik, hogy a gyermeklovak ötödfüre menő életkorban már dehogya is csikók, azt jelenti, hogy ők bizony már a „felállítás“ a nyereg alá, a hámba előkészítés állapotába kerültek Illyefalván, már jászolhoz, hevederhez, pokróc és kantárhoz voltak szoktatva ott kint, s most benne Fogarason Deési László lovászmester kezelése alatt betanítják őket nyereg alatt, betanítják kocsi elé. Ez a sorsa és növekedési folyamata a ménesbeli gyermeklovaknak úgy Illyén, mint Fogarason, Ebesfalván, Kantonában, Radnóton, Kománán, Balázsfalván és Mármarosban az ott levő fejedelmi ménesek sarjadékainak, nyers lóanyagának.

Hogy a gyermekló nem a csikó fogalmát, a szopós-, választott-, 1-, 2-, 3-ad füre menőkét fejezi ki, hanem a nyers, a még használatba nem vett ló fogalmát fűdi, ugyancsak a számadási könyv s ugyancsak a pokróc is igazolja még 1684 január hóban; igazolja az, hogy „Adott Száva Péter . . . Balázsfalvi gyermeklovakra *huszonöt pokrócot fel*“. (403. old.)

Tudnivaló, hogy a csikó, ez a fiatal állat, a pokrócnak semmi hasznát sem tudja venni, a hideg ellen ezzel magát védeni nem képes, mert eleven, nyugtalan vére a pokrócot magán meg nem tűri. Ép ezért nem is adják rá, bő alomról, meleg istállóról gondoskodnak neki az emberek. Ellenben a fiatal, a „felállításra“ kerülő, a jászol mellé állított, kötőfékkel, hevederrel ellátott „gyermekló“ már eszénél és koránál fogva is megtűri magán a pokrócot.

De a nyűgök beszélnek még legértelmesebb szavakkal. Nyűgöt egészen fiatal lófélére, a csikóra nem tesz senki, nincs is csikóbéklyó a világon.** Érettebb kor az, mikor a béklyó, a nyűg a ló lábára kerülhet, s az illyei ménesben is az ilyen korabeliekre és nem csikófélékre használták.

Magyar Kázmér.

Egy sütétszürke, kicsin hódgya stb. *ötödfü* nr 1

Két pej stb. *ötödfü* nr 2

Almásszürke nr 1 serénye stb. *ötödfü* nr 1

Egy sárga stb. *hatödfü* nr 1

Egy szög. stb. *ötödfü* nr 1

Ezek száma összeséggel nr 12. (382. old.)

** Egy volt csak valamikor egy néprajzi muzeumban, szentesi gyűjtésből származó; egy kulccsal zárható, rajta rövid erős lánc, a lánc másik végén — nem hurokféle lábra illeszthető valami, hanem egy fadarab, egy nehezék, mely a csikó mozgásának a mérséklését szolgálta volna. Képtelenség! A csikónak szilaj a vére, biztos, hogy tönkre verné magát az ilyen készülékben. Ki is sült róla, hogy kutya kolonc volt!